De Dreieckrechner DR2 van de Diamanten-Dakota

Andries de Man

Een vraag via de website

Bas Kreuger, onderzoeker van vliegtuigwrakken bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, nam via de website van de Kring contact met ons op met een vraag die in feite voor Ronald van Riet was bedoeld: “Kan Ronald iets meer vertellen over de Dreieckrechner op deze foto?” Zie figuur 1.

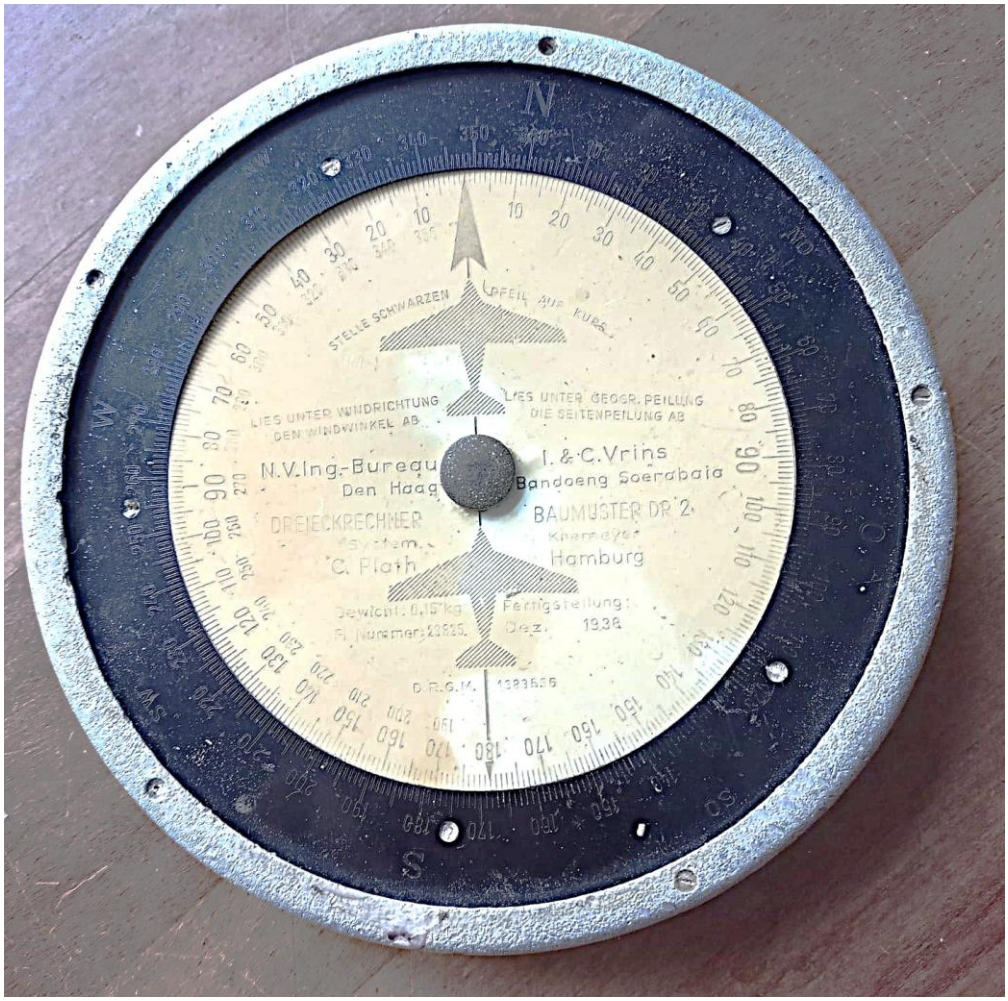

Fig. 1. De Dreieckrechner (zonder cursor) uit de Diamanten-Dakota.
Foto: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Ronald reageerde: “Dit is een ‘gewone’, vroege DR2. Wat interessant is, is de Nederlandse opdruk, iets wat vaker voorkomt.” Door Bas ontdekte ik echter dat er aan deze specifieke Dreieckrechner een bijzonder verhaal verbonden is.

Nederlandse opdruk

De Nederlandse opdruk "N.V. Ing.-Bureau I & C Vrins – Den Haag Bandoeng Soerabaia" [1] is ook te vinden op onder andere een DR2 in het Marinemuseum in Den Helder [2] en een DR2 in

de verzameling van IJzebrand [3]. Het “Fl. nummer 23825” op de schijf is geen uniek nummer, maar een *Luftwaffe Anforderzahl*. Dit nummer komt voor op verschillende DR2's in Ronalds artikel [3], maar het staat niet op de DR2 in het Marinemuseum [2]. Bas vermeldt de merkwaardige herkomst van de schijf, die veel interessanter is dan het object zelf.

De Diamanten-Dakota

Deze Dreieckrechner is afkomstig uit de Douglas DC-3 *Pelikaan* PK-AFV van het KNILM, die in 1942 ten noorden van *Broome* door Japanse vliegtuigen werd neergeschoten [4, 5]. Broome was oorspronkelijk een klein vliegveld aan de kust van Noord-West-Australië, dat voornamelijk werd gebruikt voor het bijtanken van vliegtuigen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog groeide het echter uit tot een belangrijke militaire basis.

Op 3 maart 1942 werd *Broome* beschoten door Japanse Zero’s, afkomstig van West-Timor. Tijdens hun terugweg kwamen de Zero’s de *Pelikaan* tegen. De *Pelikaan* was in de vroege uren van 3 maart 1942 uit *Bandung* vertrokken met twaalf passagiers en bemanningsleden aan boord. Ook was er een pakket met meer dan 6.000 diamanten aanwezig, eigendom van juwelier *NV de Concurrent* uit *Bandung*. De vlucht was een evacuatie-vlucht, omdat *Bandung* op 7 maart 1942 door de Japanners werd veroverd [6].

Fig. 2. Henry Augustine pakt de Dreieckrechner uit.

De piloot was *Iwan Smirnoff,* die in 1933 met een andere *Pelikaan*, een Fokker, de beroemde Kerstvlucht voor de KLM had uitgevoerd [7]. Tijdens de aanval werd Smirnoff in beide armen en een dij geraakt. Er brak brand uit in de linker motor, maar het lukte hem om een noodlanding te maken op het strand van *Carnot Bay*. Het vliegtuig kwam gedeeltelijk in de zee terecht, waarna het opnieuw onder vuur werd genomen door de Zero’s. Drie passagiers en de boordwerktuigkundige kwamen hierbij om, en verschillende passagiers raakten zwaargewond [8].

De boordwerktuigkundige in opleiding, *H. Van Romondt*, probeerde nog de diamanten uit het

wrak te redden, maar het pakje werd door een golf uit zijn handen geslagen en verdween in de zee.

De overlevenden werden na drie dagen gespot door de RAF en na zes dagen gered door missionarissen en Aboriginal-spoorzoekers uit *Beagle Bay*, ongeveer 50 kilometer van *Carnot Bay* verwijderd *Jack Palmer*, een strandjutter en parelduiker, vond enige tijd later de diamanten en overhandigde deze aan de legercommandant van *Broome* [9].

De waarde van de gevonden diamanten werd geschat op £ 300.000, wat vandaag de dag meer dan 14 miljoen euro zou zijn. Er ontbrak echter voor £ 20.500 aan diamanten. Er circuleren ook varianten van het verhaal waarin Jack daadwerkelijk £ 20.500 aan diamanten vond en er voor £ 300.000 ontbraken, waarvan een deel later stukje bij beetje opdook [10, 11].

Maar niet alleen diamanten werden bij het wrak aangetroffen. Een familielid van *Henry Augustine*, een “Jabir Jabir en Nyul Nyul aboriginal” uit *Beagle Bay*, vond het restant van een Dreieckrechner en bewaarde deze tientallen jaren, verpakt in boombast en bladeren [11]. Eind 2024 besloot Henry het instrument over te dragen aan de Nederlandse ambassadrice in *Canberra*. Zie figuur 2. De Dreieckrechner is nu opgenomen in de collectie van het *Aviodrome* in Lelystad.

Er zijn nog steeds resten van de Dakota te vinden in *Carnot Bay*. Op het strand, dat nu *Smirnoff Beach* heet, is een gedenkteken opgericht ter nagedachtenis aan de vier slachtoffers.

Referenties

[1] Op de DR2 staat “I & C Vrins”. Meestal wordt “J & C Vrins” gebruikt. Het “Ingenieursbureau J & C Vrins” was vertegenwoordiger voor allerlei werktuigkundige en scheikundige artikelen, van locomotieven tot centrifuges.

Bijvoorbeeld: “Algemeen verslag Algemeen Ingenieurs Congres (1920 ; Batavia),” 1921, pagina 159; Spoor- en tramwegen 11(13), 21 juni 1938, pagina A5; In memoriam C.M.M. Vrins, De Ingenieur, 55(20/21), 24 mei 1940, pagina A180; In memoriam Ir. J. Vrins, Club kroniek; maandblad gewijd aan het sociëteitsleven in Nederland en koloniën, 15(1), juni 1940, pagina 16;

Na de tweede Wereldoorlog was er nog steeds een Ingenieursbureau J & C Vrins in Den Haag dat de Firma Plath vertegenwoordigde, zie o.a. “Richtingzoeker IV”, Nautisch en Technisch tijdschrift, 8(12), 1 december 1955, pagina 474-476; “Overdrachten [gyrokompas]”, Schip en Werf, 26(14), 10 juli 1959, pagina 451 en “Europort ‘69”, Nautisch en Technisch tijdschrift; 21(11), 1 november 1969, pagina 448

[2] Dreieckrechner met houder, Marinemuseum Den Helder, inventarisnummer MLD/0233

[3] Ronald van Riet, "Knemeyer Dreieckrechner", Proceedings IM 2009, pagina 165 (figuur 40)

[4] Aanval op Broome, 3 maart 1942, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aanval_op_Broome

[5] “Diamond Dakota” https://vwma.org.au/collections/home-page-stories/the-diamond-dakota; “De laatste vlucht van KNILM PK-AFV” https://nl.wikipedia.org/wiki/Laatste_vlucht_van_KNILM_PK-AFV ; Pieter Cramerus, De 'diamanten' vlucht, https://www.strijdbewijs.nl/cramerus1.htm

[6] https://nl.wikipedia.org/wiki/Verovering_van_Nederlands-Indi%C3%AB_door_Japan

[7] Iwan Smirnoff (Ivan Smirnov) https://nl.wikipedia.org/wiki/Iwan_Smirnoff en Fokker F.XVIII "Pelikaan" PH-AIP, https://nl.wikipedia.org/wiki/Fokker_F.XVIII#De_.22Pelikaan.22

[8] "De avonturen van Kapitein Smirnoff," De Twentsche Gids, 2 juni 1945, pagina 4. NB: Smirnoff noemt de Zero's "Hero's."

[9] "Found £ 300.000 worth of diamonds," Advocate (Burnie, Tasmanië), 4 mei 1942, pagina 5; "Looks for food and finds fortune." The Herald (Melbourne), 4 mei 1942, pagina 3

[10] "Diamonds from the N.E.I.," Great Southern Herald (Katanning, West Australië), 23 januari 1943, pagina 4; "Three men on W.A. diamond charges," The Mail (Adelaide) 24 april 1943, pagina 12; "Alleged theft of diamonds consigned to Australia," Morning Bulletin (Rockhampton, Queensland), 14 mei 1943, pagina 4

[11] "A plane crash, a handful of survivors and a stash of diamonds gone missing," ABC News, https://youtu.be/pUvcTmgqE-w. Kijk vooral rond 06:24. Erin Parke and Andy Seabourne, "Revisiting a WWII plane crash and a case about missing diamonds," ABC News, 5 december 2024.